

ELŻBIETA WOJCIESZYK
Poznań
ORCID: 0000-0002-9348-0458

Pierwsza peregrynacja¹ kopii obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej w Sulęcinie 28 sierpnia 1949 roku

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie przyczyn, przebiegu i skutków wyjątkowego wydarzenia religijnego w Sulęcinie, jakim było sprowadzenie do parafii rzymskokatolickiej pw. św. Henryka kopii obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej z sanktuarium na Jasnej Górze w Częstochowie w sierpniu 1949 r. Okoliczności tego wydarzenia egzemplifikują tamtejszą sytuację społeczno-polityczną w stworzonych przez komunistów realiach tzw. Polski Ludowej. Są też przykładem, jak rozpowszechniony w całej II Rzeczypospolitej Polskiej kult Matki Boskiej Częstochowskiej i wiara katolicka pomagały Polakom przesiedlonym z Kresów w procesach integracyjnych w nowym miejscu zamieszkania na Ziemiach Zachodnich i Północnych (Śleszyński 2020). Pod względem podziałów administracji kościelnej Sulęcín wchodził w skład utworzonej w 1945 r. Administracji Apostolskiej Kamieńskiej, Lubuskiej i Prałatury Pilskiej w Gorzowie, od 1972 r. diecezji gorzowskiej, a dwie dekady później na mocy papieskiej bulli *Totus Tuus Poloniae populus* z 25 marca 1992 r. znalazł się w granicach diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej (Kierski; Nowaczyk 2012; Wejman 2020: 143-182; Osękowski 1994; Zieliński 2003; Żaryn 2003).

¹ Peregrynacja – podróż, pielgrzymka. Pielgrzymki jako praktyka religijna znane były od czasów starożytnych. W dziejach Polski tradycja sięga 1000 r. i pielgrzymki Ottona III do grobu św. Wojciecha w Gnieźnie. W okresie panowania dynastii Piastów kontynuowano zwyczaj odwiedzania grobu polskiego patrona. W XVIII w. i w okresie rozbiorów wędrowano na Jasną Górę, aby wyprosić wolność polskiej ziemi. Powstawały też nowe ośrodki kultu maryjnego i wzrastała rola innych, takich jak Święta Lipka, Wilno, Troki, Lwów. Dwudziestolecie międzywojenne stało się okresem dziękczynienia za wyzwolenie narodu, a pielgrzymi znów tłumnie szli do Częstochowy. W Kościele rzymskokatolickim peregrynacja oznacza też uroczyste przenoszenie albo przewożenie w celach kultowych relikwii, obrazów i innych przedmiotów kultu religijnego.

W pracy wykorzystano dokumenty archiwalne i opracowania. Najwięcej informacji odnaleziono w sprawozdaniach z działalności Referatu Społeczno-Politycznego Starostwa Powiatowego w Sulęcinnie, przechowywanych w Archiwum Państwowym w Poznaniu. Szczegóły ich opis odnaleźć można w sprawozdaniach miesięcznych PUBP Sulęcina za rok 1949, wytworzonych przez Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Sulęcinnie (województwo poznańskie) przejęte po 1950 r. przez PUBP w Sulęcinnie (województwo zielonogórskie), a obecnie przechowywanych w Archiwum IPN (AIPN Po 060/63/15; APG, Starostwo Powiatowe w Sulęcinnie; APZG, KP PZPR w Sulęcinnie). W niniejszej pracy wykorzystano także materiały źródłowe przechowywane w Archiwum Państwowym w Zielonej Górze, „Schematyzm Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej 1995”, Zielona Góra 1995, a także wspomnienia mieszkańców opublikowane w sulęcińskiej „Gazecie Parafialnej” i informacje pani Bożeny Bedryczuk zd. Wilkickiej, sulęciniarki obecnie zamieszkałej w Zielonej Górze oraz Ryszarda Stawarczyka z Sulęcina. W celu przybliżenia tła wydarzeń sięgnięto do ogólnych opracowań m.in.: ks. Roberta R. Kufła, bp. Pawła Sochy, ks. Dariusza Śmierchalskiego-Wachocza, Michała Siedziako, Zbigniewa Stanucha, ks. Grzegorza Wejmana oraz Jana Żaryna (Kufel 2018; Socha 2012: 83-97; Śmierchalski-Wachocz 2012: 27-44; tenże 2014; (Siedziako, Stanuch, Wejmann 2018; Żaryn 2003).

Pracę podzielono na sześć części dotyczących: sytuacji wyznaniowej, charakterystyki władz, parafii i działalności ówczesnego proboszcza, przedstawienia wydarzeń związanych z okolicznościami przywiezienia kopii obrazu z Częstochowy, charakterystyki uroczystej procesji ulicami miasta w dniu 28 sierpnia 1949 r. oraz losów kapłana i sulęcińskiej kopii obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej (Jackowski 1998; Sośniak 2003; Szereszewski, Malicki)

Sytuacja wyznaniowa na Ziemi Lubuskiej w latach 1945-1950

Ziemia Lubuska zaraz po wojnie była miejscem milionowych translokacji ludności: najpierw ucieczki, później przesiedleń i emigracji ludności niemieckiej na zachód Europy. Jednocześnie przybywali osadnicy, tzw. repatrianci z dawnych Kresów Wschodnich II Rzeczypospolitej, ludność łemkowska i ukraińska w ramach tzw. Akcji Wisła oraz Polacy z centralnej Polski. Efektem migracji była niemal całkowita zmiana stosunków wyznaniowych: z przewagi wyznawców protestantyzmu na niemal 95% wyznawców religii rzymskokatolickiej, których cechowała wielka pobożność maryjna (Knyt, Kowacz i in., 2014; Sulęcina parafia p.w. w. Henryka 1995, s. 604-607 [tam pomyłka w nazwi-

sku proboszcza w 1949 r.]; (Kufel 2018: 36; Paprot-Wielopolska 2018: 706-710; Socha 2012: 83-97; Śmierzchalski-Wachocz 2012: 27-44; tamże 2012: 21-107; Wejman 2011: 30-42). W dniu 15 sierpnia 1945 r. prymas Polski kard. August Hlond korzystając z nadzwyczajnych pełnomocnictw papieskich nominował w Poznaniu polskich administratorów apostolskich i ustanowił na terenach tzw. Ziem Odzyskanych pięć administratur apostolskich, podległych papieżowi za pośrednictwem arcybiskupa gnieźnieńskiego i warszawskiego (prymasa Polski). Pod względem terytorialnym największą z nich była Administratura Apostolska w Gorzowie Wielkopolskim (Wilk 2016: 15-19; Śmierzchalski-Wachocz 2012: 27-44)², licząca 47 836 km², tj. 1/7 terenu powojennej Polski, której kierowanie Prymas powierzył absolwentowi rzymskiego *Gregorianum*, podczas wojny więźniowi m.in. *KL Dachau*, ks. bp. Edmundowi Nowickiemu. Parafia pw. św. Henryka w Sulęcinie należała do tej diecezji i początkowo obejmowała obszar miejscowości: Długoszyn, Drogomin, Trzebów, Brzeźno, Rychnik, Ostrów, Tursk, Małuszów, Żubrow, Miechów i Wędrzyn.

Wspólne rzymskokatolickie wyznanie łączyło osadników zwłaszcza w pierwszych miesiącach pobytu nie tylko w Sulęcinie. Podobnie było na wszystkich obszarach Ziem Odzyskanych, o czym wspominają autorzy kronik z tamtego okresu i liczne opracowania. Religia miała relatywnie większe znaczenie wśród ludzi pochodzących z Kresów dawnej RP i przenikała ich życie codzienne (Karol 2000: 265-279; Ceynowa, Knap 2011; Lewandowski 2013: 203-216)³.

Władza komunistyczna: administracja rządowa, samorządowa i PZPR w Sulęcinie w latach 1945-1950 – ogólna charakterystyka

Zaraz po wojnie administracja wyznaniowa należała – podobnie jak przed wojną – do zakresu działania Departamentu Wyznań w urzędzie Ministra Administracji Publicznej (MAP), a w terenie do kompetencji urzędów wojewódzkich i ich wydziałów społeczno-politycznych. Od końca lipca 1945 r. 16 powiatów w części zachodniej na Ziemiach Odzyskanych, nazwanych także Ziemię Lubuską (lub Środkowym Nadodrziem) z głównym miastem w Gorzowie, wchodziło w zakres kompetencji Urzędu Wojewódzkiego Poznańskiego

² Pełna nazwa: Administracja Apostolska Kamieńska, Lubuska i Prałatury Pilskiej z siedzibą w Gorzowie.

³ Materialną pozostałością głębokiego kultu maryjnego osadników z Kresów są liczne na Ziemiach Zachodnich kapliczki maryjne stawiane przez przesiedleńców po 1945 r.

(UWP). Na obszar Ziemi Lubuskiej powołano 15 września 1946 r. Ekspozyturę UWP z siedzibą w Gorzowie Wlkp., a jej kierownikiem w randze wicewojewody poznańskiego został Florian Kroenke, ur. 1909 r. absolwent studiów ekonomicznych w Poznaniu w 1933 r., podczas okupacji członek działającej nie tylko na ziemiach wcielonych do III Rzeszy niemieckiej, ale powiązanej z Polskim Państwem Podziemnym, ponadpartyjnej, opartej na wartościach chrześcijańskich, konspiracyjnej organizacji „Ojczyzna”, która podczas okupacji kontynuowała przedwojenne badania poznańskiego środowiska naukowego w zakresie polskiej myśli zachodniej i przyszłych granic polskich opartych na Odrze. W okresie sprawowania funkcji kierownika Ekspozytury Gorzowskiej stosunki między administracją rządową a Kościołem katolickim układały się poprawnie. Po 1947 r., kiedy władze komunistyczne przystąpiły do konsekwentnej realizacji programu marksistowsko-leninowskiego i zmuszania społeczeństwa do zaakceptowania światopoglądu materialistycznego, F. Kroenke został oskarżony o klerykalizm i wydalony z szeregów PPR, a w 1949 r. zrezygnował z funkcji kierownika Ekspozytury. Od 14 stycznia 1949 r. zastąpił go Jan Musiał, kolejarz, przed wojną członek KPP, od 1942 r. w PPR, od 1948/49 w PZPR, dotąd dyrektor Oddziału Wojewódzkiego Państwowego Urzędu Repatriacyjnego (PUR) w Poznaniu, później m.in. przewodniczący Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej (WRN) w Zielonej Górze. Był on komunistą i prowadził na swoim terenie politykę wyznaniową w myśl ogólnej komunistycznej walki o ateizację społeczeństwa.

W okresie od 1949 do 1950 r. stanowisko naczelnika Wydziału Społeczno-Politycznego Ekspozytury Gorzowskiej UWP piastował Ryszard Muzyka, ur. 1908 r., nauczyciel, już przed wojną zwolennik haseł komunistycznych. Brał on udział w wojnie obronnej 1939 r., następnie działał w konspiracji w Generalnym Gubernatorstwie, a w 1944 r. uczestniczył jako ochotnik w walkach 2. Armii WP, członek PPR. Od 1945-1948 mieszkając w powiecie kępińskim współpracował z PUBP w likwidacji zbrojnego podziemia niepodległościowego, następnie był p.o. naczelnika Wydziału Społeczno-Politycznego w Ekspozyturze UWP w Gorzowie od 1 kwietnia 1948 r. do 31 lipca 1949 r., skąd odszedł na własną prośbę. Od sierpnia 1949 r. zastąpił go Leonard Popa, poprzednio Starosta Śremski (Dz. U. 1928; APP, UWP sygn. 7, k. 234-236; tamże 23 XII 1946 r., k. 241-243; APP, UWP sygn. 10, k. 162-164; APP, UWP sygn. 74, k. 248; AIPN Po, 060/63/5, s. 30-35 [scan 118-127]; Jankowiak 2015: 140-151; Nowakowska 2000: 143-152; Pietrowicz 2007: 51-60; Pietrzak 1984 a; Rymar 2015: 135-150; Szczegóła 1967: 109-123).

Jednym z powiatów na tym terenie był powiat sulęciński, określane jako rolniczo-leśny. Do Sulęcina pierwsze transporty repatriantów i przesiedleńców

przybyły w lipcu 1945 r. W początkach lat pięćdziesiątych XX w. w całej gminie zamieszkiwało 27 420 mieszkańców, a w największym jej mieście – w Sulęcinnie było 4630 mieszkańców. W większości byli to przesiedleńcy z terenów wschodnich II RP i z Polski centralnej. Pierwszym organizatorem ich życia społecznego był Starosta Powiatowy Marceli Szczęsny. Z dniem 26 lutego 1949 r. na stanowisko Starosty Powiatowego w Sulęcinnie został powołany przedwojenny komunista Bolesław Chojnacki, a od 1 marca 1949 r. do 1953 r. referentem społeczno-politycznym w Starostwie sulęcińskim był Tadeusz Cholewicki (APG, Starostwo Powiatowe w Sulęcinnie; Pietrzak 1984: 42-45; AIPN Po 060/63/15; APG KW PZPR)⁴.

Po scaleniu PPR i powstaniu PZPR od 1949 r. I sekretarzem Komitetu Powiatowego PZPR w Sulęcinnie był Stanisław Rybak. Członkami Egzekutywy KP PZPR w Sulęcinnie w 1949 r. byli: Bolesław Chojnacki, Leokadia Gąsiorowa, Franciszek Jenek, Stanisław Rybak, Rybarczyk [nie ustalono imienia] i Mustafa Szczucki (APZG, KP PZPR w Sulęcinnie).

Parafia w Sulęcinnie – ogólna charakterystyka

Dzieje parafii rzymskokatolickiej pw. św. Henryka w Sulęcinnie sięgają XII w. (Grabski 1960: 422)⁵. Po okresie dominacji protestantyzmu, w połowie XIX w. założono w Sulęcinnie katolicką stację misyjną. Rozwój Sulęcina w tym okresie spowodował dalszy napływ ludności katolickiej, która zbudowała własny kościół, konsekrowany 23 czerwca 1862 r. W 1870 r. utworzono przy nim samodzielną parafię pw. św. Henryka. W 1925 r. liczba katolików w samym Sulęcinnie wynosiła 190 osób. W czasie II wojny światowej kościół ocalał, w przeciwieństwie do kościoła św. Mikołaja, zbudowanego w XIV w. przez templariuszy, zniszczonego w 1945 r. i odbudowanego w 1951 r. Po odbudowie zatracił

⁴ Referent społeczno-polityczny w Starostwie, Tadeusz Cholewicki ur. 1924 r. w Murowanej Goślinie, wcześniej był oficerem śledczym UB w Sulęcinnie od 22 listopada 1945 r. do 30 czerwca 1948 r.

⁵ Miasto Sulęcinn we wczesnym średniowieczu rozwinęło się ze słowiańskiej osady targowej na skrzyżowaniu szlaków Frankfurt nad Odrą – Poznań, Krosno Odrzańskie – Gorzów Wielkopolski. Do XII w. znajdowało się we władaniu śląskich książąt piastowskich, w 1244 r. przekazane templariuszom. W 1258 r. przeszło pod panowanie brandenburskie. Ponownie pod władaniem polskim w granicach księstwa głogowskiego w 1319 r. po wybuchu wojny o przynależność ziemi lubuskiej. W 1322 r. piastowski książę Henryk IV Wierny w pobliskich Lubniewicach zatwierdził prawa joannitów do miasta i zamku z okolicami, władających tam do 1810 r. – do sekularyzacji przeprowadzonej wtedy przez Królestwo Prus.

charakter gotycki, a sklepienie zastąpiono stropem. Jest kościołem filialnym, należącym do parafii św. Henryka w Sulęcinnie. Drugi ewangelicki kościół istniejący przed wojną w Sulęcinnie został rozebrany. Przy nieuszkodzonym podczas wojny kościele pw. św. Henryka już wiosną 1945 r. utworzono parafię, a pierwsze nabożeństwo odbyło się 15 sierpnia 1945 r. Pierwszym po wojnie proboszczem parafii św. Henryka w Sulęcinnie w latach 1945-1947 był ks. Jan Kupczak, po nim posługę sprawował ks. Andrzej Głapiński (1947-1949), a od 1949 r. był ks. Stanisław Maślona – o. Brunon OFMConv.⁶

O. Stanisław Maślona i jego działalność na ziemi lubuskiej w latach 1945-1956

Ks. Stanisław Maślona, w zakonie o. Bruno, urodził się 13 grudnia 1906 r. w Tarnogórze w powiecie Krasnystaw (dawne woj. lubelskie). W 1926 r. wstąpił Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych (OO. Franciszkanie). Święcenia kapłańskie przyjął w 1935 r. i przebywał w klasztorze w Dzisnej na wschodnich rubieżach II RP, należącej wówczas do jedynej franciszkańskiej Prowincji Polskiej. Po podziale Prowincji w sierpniu 1939 r. znalazł się w Prowincji Warszawskiej. Jego wojenne losy są mało znane. Pracował w Krakowie, Lwowie, Wilnie, Przemyślu i Warszawie. Od czerwca 1945 r. podjął posługę w Bledzewie, w parafii rzymskokatolickiej na terenie Administratury gorzowskiej (Maślona, 1995: 604-607 [tam pomyłka w nazwisku]; AIPN BU; Kufel 2018: 36; Wojtyła 2015)⁷.

⁶ Ks. S. Maślona był proboszczem w Sulęcinnie w latach 1949-1956. W ciągu następnych lat funkcję tę pełnili: ks. Mieczysław Brzeziński (1956-1974), ks. Józef Janicki (1974-1991) oraz ks. Franciszek Kornakiewicz (1991-1997), ks. Piotr Mazurek (1997-2020). Obecnie proboszczem jest ks. Sławomir Przychodny.

⁷ O. Bruno – ks. Stanisław Maślona (1906-1969), był członkiem Prowincji Warszawskiej OO. Franciszkanów do 1953 r., kiedy po otrzymaniu 11 września 1952 r. indultu sekularyzacyjnego, otrzymał dekret inkardynacji do ówczesnego Ordynariatu Gorzowskiego. O zgodę na przejście do pracy diecezjalnej (sekularyzację) prosił już w 1946 r. i do prośby powrócił w 1951 r. Informacja uzyskana dzięki uprzejmości o. Jana M. Olszewskiego, asystenta Sekretarza Prowincji i Archiwisty Prowincji Matki Bożej Niepokalanej (warszawskiej) Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych w Polsce, który był uprzejmy przeprowadzić kwerendę w tecyce personalnej o. Bruno przechowanej w Archiwum Prowincji. Obecnie w Dzisnej zachowały się ruiny pofranciszkańskiego kościoła pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, wzniesionego w 1773 r., a wysadzonego w powietrze w 1956 r., jak mówią miejscowi, aby nie drażnił wodza rewolucji – Lenina, którego pomnik znajdował się niedaleko kościoła.

W Sulęcinie, dokąd został skierowany 2 lutego 1949 r. przez kurię gorzowską, trafił na bardzo trudny okres w stosunkach między państwem a Kościołem. Właśnie w tym czasie komuniści przystąpili do zmasowanej walki o ateizację państwa i uchwalili tzw. prawa sierpniowe: nowe przepisy o stowarzyszeniach i zgromadzeniach, rozporządzenie o obronie wolności sumienia i wyznania, w sprawie ksiąg podatkowych i aktów stanu cywilnego. Wszystkie agendy władzy: administracja rządowa i samorządowa oraz aparat bezpieczeństwa zostały zmobilizowane do walki o ateizację społeczeństwa i aktywnego usuwania symboli religijnych z przestrzeni publicznej (AAP; Żaryn 2006: 54; tenże 2003: 88-111).

O. Brunon – ks. Stanisław spotkał w Sulęcinie ziomków z Dzisnej i okolic (*Tadeusz Spirydowicz*). Szybko nawiązał z parafianami dobry kontakt. Okazał się energicznym organizatorem życia religijnego nie tylko na terenie swojej parafii. M.in. w sąsiadującej z sulęcińską parafią w Słońsku pw. Matki Bożej Częstochowskiej pomagał tamtejszemu proboszczowi ks. Władysławowi Piękosowi w zorganizowaniu 40-godzinnego nabożeństwa i odpustu 26 sierpnia. Naraził się tym funkcjonariuszom UB, którzy meldowali, że „w związku z tym ludność w ogóle nie pracowała pomimo, że był to dzień roboczy i pod przykrywką obrzędów religijnych utrudnia w życiu gospodarczym” (AIPN Po, 060/69/5: 9-12)

W pracy duszpasterskiej o. Stanisław Maślona odwoływał się do kultu maryjnego, ważnego dla wszystkich Polaków niezależnie od tego, skąd przybyli. Bliski wszystkim Polakom wizerunek Matki Boskiej Częstochowskiej pozwalał osadnikom z Kresów oswoić się z nową rzeczywistością (Tamże).

Przyjazd obrazu jasnogórskiego do Sulęcina 28 sierpnia 1949 r.

Uroczyste przenoszenie przedmiotu kultu religijnego nazywane peregrynacją ma na celu zachętę do podjęcia praktyk religijnych i większego zaangażowania w życie wspólnoty. Inne, bogatsze teologicznie określenie to nawiedzenie. Wyjątkowość peregrynacji – nawiedzenia polega na tym, że w symboliczny sposób to nie człowiek przychodzi do Boga, ale sam Bóg przybywa do człowieka. Przybliżyła się wtedy tajemnica przeniesienia Boga do wspólnoty wierzących (Jabłoński 2008: 59-97).

Tą myślą kierował się zapewne o. S. Maślona, inspirując przywiezienie kopii obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej do parafian, którzy nie mogli wziąć udziału w pierwszej po wojnie pielgrzymce na Jasną Górę. Tak więc ikona Matki Bożej Częstochowskiej z Jasnej Góry przybyła do wiernych w Sulęcinie 28 sierpnia 1949 r.

*O. Stanisław Maślona w otoczeniu parafian na tle pamiątkowego obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej niesionego na feretronie podczas procesji. Sulęcín, ok. 1951 r.
Fot. Bożena Bedryczuk.*

W tym okresie w związku z ogólnymi rozkazami z Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego w Wojewódzkim Urzędzie Bezpieczeństwa Publicznego w Poznaniu dokonano analizy sytuacji w „zakresie walki z Kościołem” i negatywnie oceniono dotychczasowe wyniki. Zintensyfikowano działania i wymianę informacji między V Wydziałem WUBP w Poznaniu, członkami PPR/ PZPR i pracownikami referatu społeczno-politycznego starostw powiatowych. Zgodnie z poleceniem MBP postanowiono bardziej zainteresować się tą sferą działania społecznego w celu realizacji zadania ateizacji społeczeństwa. Funkcjonariusze

bezpieczeństwa szybko dysponowali szczegółowym raportem o sytuacji wyznaniowej w powiecie i mieście po wydarzeniach 28 sierpnia 1949 r. w Sulęcinie.

Szef PUBP w Sulęcinie szczegółowo raportował do WUBP w Poznaniu o zwiększonej aktywności religijnej ludności na terenie powiatu. Informował, że w okresie letnim m.in. z parafii Sulęcina i Torzym próbowano organizować pielgrzymkę do Częstochowy, która miała liczyć 250 osób. Nie wszyscy pielgrzymi, jak się wyraził szef PUBP w Sulęcinie, otrzymali „zniżki kolejowe”, co im uniemożliwiło uczestnictwo. Z tego względu o. Maślona proboszcz parafii pw. św. Henryka w Sulęcinie oficjalnie odwołał pielgrzymkę. Jednak, wg. raportu UB, ok. 50 niezorganizowanych osób wyjechało na Jasną Górę. Wśród nich był także o. Maślona. W Częstochowie zakupili obraz Matki Boskiej Częstochowskiej dla parafii i mieli wrócić 27 sierpnia ok. godz. 12:00. Wierni z Sulęcina przybyli na dworzec w oczekiwaniu na powrót pątników z obrazem, ale po dłuższym, bezowocnym oczekiwaniu powrócili do swych domów. Okazało się, że grupa pielgrzymujących do Częstochowy powróciła pociągiem nocnym, natomiast obraz nadali na bagaż. Został dostarczony na dworzec w Sulęcinie następnego dnia – 28 sierpnia 1949 r. późnym popołudniem. Tego dnia o godz. 17:00 z kościoła w Sulęcinie udała się procesja na dworzec i obraz ten uroczystie przeniesiono do kościoła. W całej ceremonii: procesji na dworzec i z powrotem do kościoła wraz z uroczystym przyniesieniem kopii obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej, wg raportu UB, brało udział około 3 tys. ludzi, czyli prawie 80% mieszkańców Sulęcina, a także przybyłe delegacje z innych terenów. Szef PUBP zaznaczał, że „pochód szedł przez miasto, natomiast ksiądz Maślona w ogóle o pochodzie tym nie meldował jak i nie zwracał się o zezwolenie na urządzenie takowego” (AIPN Po, 060/69/5: 9-12).

Szef PUBP w Sulęcinie za pośrednictwem komendanta posterunku MO w Sulęcinie spowodował interwencje Starosty Powiatowego, żądając nałożenia kary administracyjnej w wysokości 50 tys. zł za zwołanie publicznego zgromadzenia bez prawnego zezwolenia władz.

W sprawozdaniu z działalności Referatu Społeczno-Politycznego Starostwa Powiatowego w Sulęcinie za okres od 1 lipca do 15 września 1949 r. podpisanym w dniu 18 września 1949 r. przez Tadeusza Cholewickiego urzędnika Referatu Społeczno-Politycznego w Sulęcinie napisano, że

„w dniu 28 sierpnia b.r. ksiądz parafii Sulęcina urządził pielgrzymkę z kościoła na stację t.j. w odległości 1 km po obraz Maki Boskiej Częstochowskiej, który został sprowadzony z Częstochowy, pielgrzymka ta z dworca ruszyła ulicami miasta, miasto było udekorowane obrazami świętymi, a na kościele wisiała flaga Watykanu, sprawę tą wysłano do Ekspozytury w Gorzowie z prośbą o wydanie dalszych decyzji” (Tamże; Majer 2004: 274).

Losy o. Stanisławy Maślony i kopii obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej w Sulęcinnie

W aktach Ekspozytury w Gorzowie Urzędu Wojewódzkiego Poznańskiego nie odnaleziono informacji na temat odpowiedzi, jakiej oczekiwał kierownik Referatu Społeczno-Politycznego Starostwa Powiatowego w Sulęcinnie w sprawie ukarania o. Maślony za zorganizowanie procesji bez zgody władz. Był to czas unifikacji administracji rządowej i samorządowej, likwidacji Ekspozytury w Gorzowie i tworzenia nowych władz – Wojewódzkiej Rady Narodowej. Z tego powodu prawdopodobnie sprawa nie została sfinalizowana.

Realizując uchwałę Egzekutywy PZPR podczas posiedzenia Sekretariatu KP PZPR w Sulęcinnie w dniu 15 listopada 1949 r. analizowano działalność księży zamieszkujących teren powiatu. W opinii o o. Maślonie z Sulęcina napisano: „jawnie nie występuje [...] wrogich wystąpień nie ma lecz stara się manifestować siły kleru poprzez urządzenie pielgrzymek, odpustów, rozwijając na szeroką skalę działalność religijną mającą na celu manifestowanie sił klerykalnych”. Podsumowując ocenę księży, I Sekretarz KP PZPR wskazał tych, którymi ma zająć się UB oraz władze wyznaniowe, a wobec o. Maślony nakazał „wzmóc czujność i obserwację gdyż jest nam dokładnie nieznan” (APZG, KP PZPR w Sulęcinnie, sygn. 2008/50: 161-164).

Inwigilacja UB nie przeszkodziła proboszczowi w zorganizowaniu 11 września 1949 r. pielgrzymki do patronki Diecezji Gorzowskiej – Matki Boskiej w Rokitnie pow. Skwierzyna z udziałem ok. 300 osób, czy przygotowaniu uroczystego powitania bp. E. Nowickiego, który 28 maja 1950 r. wizytował parafie w Słońsku i Sulęcinnie. Witano go wtedy ok. 2 tys. wiernych, a ks. E. Nowicki zwracał się do nich mówiąc o „wygnańcach” z Pińska, Wilna i Lwowa.

Proboszcz Maślona przyczynił się do odbudowy zniszczonego kościoła, a w 1951 r. zorganizował przeniesienie pamiątkowego obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej z kościółka św. Henryka do odbudowanego kościoła pw. św. Mikołaja w Sulęcinnie. Obraz szczególnie czczony co roku, w dniu odpustu Matki Boskiej Częstochowskiej, noszono w uroczystej procesji. Parafianie: artysta malarz Leonard Januszkiewicz i kościelny Bronisław Solski umieszczali wtedy pamiątkową kopię Matki Boskiej Częstochowskiej na feretronie odpowiednio przystosowanym do niesienia. Parafianie sulęcińskie: Bronisława Pupko i Helena Wiśniewska – przesiedlone ze wschodnich terenów Polski, z okolic Wilna, zgodnie z tamtejszym zwyczajem ozdabiały obraz płaszczem i welonem⁸. W ten sposób

⁸ Informacja Bronisława Solskiego zapisana na kartce włożonej do ramy z tyłu obrazu, Sulęcín, 4 V 1957 r., „Gazeta Parafialna” 2018, nr 5.

+
 . Obraz ten kupiony w 1949 roku w Częstochowie na parmy tej
 pierwszej pielgrzymki ze Sulęcina, patronem był Ks. Stanisław
 Mostona. Obraz ten poprzednio umieszczony w kościele
 św. Henryka, został przeniesiony w roku 1951 do odnowionego
 kościoła św. Mikołaja. Tu jest obraz ten kilce czerwony,
 co roku w dniu odpustu na M. J. Bydgoską
 unosi się procesją ^z obrazem. W roku 1957, 5 maja
 odpuszcza się przed tym obrazem odnowienie ślubów
 naroda słowackiego w 1956 na Jasnej Górze. Obraz
 ten umieszczony na parafianie do mierzenia
 Januski i Leonarda zmalowane artysty ze Sulęcina
 i Stanisław Solski kościół ze Sulęcina a ordynariusz
 Janusz i wicekanonik panie Ryszard Januski i
 Włodzisław Helena obywatel ze Sulęcina a rezydent
 uki ze wschodnich terenów Polski od Witna.
 Patronem obecnie jest Ks. Mieczysław Zacciniński
 wikaryj jest obywatel Ks. Stanisław Edward i Ks.
 Krzysztof Juralski. Ks. Mostona był w Sulęcinie
 przez 7 lat; obraz został odnowiony w Sulęcynie
 kościele św. Mikołaja w czasie kardynałowskiem
 dla kościoła. To pnie Stanisław Solski; wklejono
 podczas odnowienia obrazu przez wuj, wymienioną
 Panię.
 Sulęcinek 4 maja 1957 roku
 w wigiliach odnowienia ślubów

Kartka znaleziona podczas renowacji obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej
 w kościele pw. św. Mikołaja. Sulęcinek 1957 r.

Fot. Bożena Bedryczuk.

rodziła się nowa tradycja, wiążąca przybyszów z nowym miejscem zamieszkania, jednocześnie zaszczepiając kulturową obyczajowość Kresów Wschodnich II RP na Ziemiach Odzyskanych.

O. Maślona tonował nastroje, jak choćby podczas głośnej akcji usunięcia krzyży z miejscowego gimnazjum w czasie przerwy wakacyjnej w 1950 r. W okresie aresztowania prymasa Stefana Wyszyńskiego we wrześniu 1953 r. i zmian wymuszonych przez władze komunistyczne na Episkopacie Polski, szef PUBP i urzędnik z referatu ds. wyznań prowadzili akcje rozmów z księżmi z całego powiatu. Z o. Maśloną rozmawiał urzędnik referatu ds. wyznań. W sprawozdaniu funkcjonariusz UB stwierdził, że nie odnotowano protestów czy sprzeciwów (AIPN Po 060/63/7: 207-202; AIPN Po 060/69/5: 14-16; Heyduk 1995: 33-41).

O. Stanisław Maślona pozostał w Sulęcinnie siedem lat. Mimo szykan i zagrożeń ze strony władz komunistycznych kontynuował swą posługę duszpasterską. W 1952 r. odbyły się w sulęcińskiej parafii misje prowadzone przez OO. Franciszkanów. Do 1956 r. był proboszczem w Sulęcinnie, później pełnił posługę duszpasterską w Rzepinie, Międzyzdrojach i Szczecinie-Pomorzanie. W 1958 r. wyjechał do USA, skąd wrócił w 1962 r. Początkowo mieszkał w Szczecinie, a później został proboszczem w Krajence. Zmarł 3 grudnia 1969 r. w Krajence. Przez cały okres działalności duszpasterskiej był inwigilowany. SB jego Teczke Ewidencji Operacyjnej na Księdza (zakładaną każdej osobie duchownej), przekazała do Archiwum pod nr 2487 w dniu 23 grudnia 1969 r. z SB w Złotowie, a na podstawie protokołu brakowania nr 45/82 zniszczono (AIPN Po 060/69/5: 19-21; tamże: 40-43; tamże: 15-15).

Wierni wspominali proboszcza bardzo dobrze, jak zapisano w pamiątkowej notatce: „Ks. Maślona był w Sulęcinnie 7 lat i dużo zrobił, odbudował spalony kościół św. Mikołaja w czasie bardzo ciężkim dla Kościoła”⁹.

W Sulęcinnie 5 maja 1957 r. przed tym obrazem miało miejsce uroczyste odnowienie ślubowań jasnogórskich będące elementem zaproponowanego przez kard. Stefana Wyszyńskiego i zaakceptowanego przez Episkopat Polski programu Wielkiej Nowenny Narodu przed obchodami Millenium Chrztu Polski. 45. Konferencja Plenarna Episkopatu Polski, obradująca na Jasnej Górze 11 kwietnia 1957 r., uchwaliła wprowadzenie dzieła nawiedzenia-peregrynacji we wszystkich parafiach kraju. Peregrynacja kopii cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej w administracji gorzowskiej trwała od 29 października 1961 r. do 10 lutego 1963 r. Kolejne nawiedzenie kopii Obrazu w diecezji

⁹ Informacja Bronisława Solskiego zapisana na kartce włożonej do ramy z tyłu obrazu, Sulęcinn, 4 V 1957 r., odnaleziona podczas kolejnej renowacji ramy obrazu, „Gazeta Parafialna” 2018, nr 5.

*Obraz Matki Boskiej Częstochowskiej w kościele pw. Św. Mikołaja w Sulęcinie, stan współczesny,
Fot. ks. kan. lic. mgr Sławomir Przychodny, proboszcz parafii św. Henryka w Sulęcinie.*

zielonogórsko-gorzowskiej trwało od 1 września 1991 r. do 23 sierpnia 1992 r. (Królik 2007; Noszczak 2019: 153-188; Socha 1988: 446-448; Wejman 2018: 87-108).

W ostatnim czasie pamiątkowy, sulęciński obraz Matki Boskiej Częstochowskiej nie jest już noszony na feretronie, ale nadal znajduje się w kościele pw. Św. Mikołaja, otoczony czią parafian¹⁰.

Zakończenie

Dla większości nowo przybyłych do Sulęcina po II wojnie światowej osadników z kresów wschodnich II RP sprawa integracji z nowym środowiskiem nie była łatwa. Istotną rolę odgrywała dla przybyszów wspólna kultura, a zwłaszcza religia i silnie powiązane z wiarą obyczaje. Dlatego władze komunistyczne wymuszając zmianę światopoglądową i krzewiąc ateizm były wrogo postrzegane

¹⁰ Informacja Bożeny Bedryczuk, Zielona Góra, 8 VIII 2020 r.; Informacja proboszcza ks. kan. lic. mgr Sławomira Przychodnego, wrzesień 2020 r.

w środowisku przybyszów z kresów II RP. Dla ludzi zmuszonych do zmiany miejsca zamieszkania ważna była obecność kapłanów. Ci zaś poza działalnością duszpasterską, byli także autorytetami dla społeczeństwa.

O. Maślona, który przed wojną przebywał na kresach wschodnich, w klasztorze franciszkańskim w Dzisnej, na pewno rozumiał mieszkańców, a oni też nawiązali szybko kontakt z nowym proboszczem. Podjął działalność duszpasterską organizując w rozległej parafii różnego rodzaju inicjatywy o charakterze religijnym, jak np. misje, czy pielgrzymki. Gromadziło się wokół niego wielu ludzi, a wydarzenia integrowały przybyszów, którzy budowali od nowa swoją tożsamość na Ziemiach Odzyskanych.

Wyjątkowych dziełem, które wspólnie zorganizowali, było sprowadzenie kopii obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej z Jasnej Góry do Sulęcina. Była to niezwykle ekspresyjna forma peregrynacji – przybycia Matki Bożej do wiernych w Sulęcinie. Uroczystość o charakterze religijnym, gromadząca około trzytysięczną grupę ludzi wywołała niepokój komunistycznego aparatu władzy. Funkcjonariusze UB żądali ukarania księdza wysoką karą grzywny z zorganizowanie zgromadzenia publicznego bez ich zgody. Za pośrednictwem funkcjonariuszy MO wymusili działania administracji rządowej. Starosta informował o sprawie wojewodę poznańskiego i oczekiwał wskazówek do dalszego postępowania wobec księdza. Później komuniści sprawujący władzę w Sulęcinie coraz dokładniej kontrolowali działania duchownego, którego uznano za wroga systemu. Ich różnorakie działania (tak administracji państwowej, jak UB) wobec o. Maślony spowodowały, że w kolejnych latach duchowny tonował antykomunistyczne nastroje, ale pozostał krytyczny wobec nowego ustroju. Jego postawa budziła zaufanie i szacunek parafian. Przykład postępowania księdza służył im w odnalezieniu się w komunistycznej rzeczywistości, pozostając wiernym swoim przekonaniom religijnym i kresowym tradycjom.

Informacja o wydarzeniu i kłopotach proboszcza w związku ze sprawą przywiezienia kopii obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej i procesyjne przeniesienie go do kościoła parafialnego w Sulęcinie na pewno dotarła do właśnie obejmującego, po śmierci kard. Augusta Hlonda, obowiązki prymasa ks. abp. Stefana Wyszyńskiego. W zakresie obowiązków prymasa była m.in. piecza, w imieniu Stolicy Apostolskiej, nad tymczasowymi administraturami na Ziemiach Zachodnich i Północnych. Jest bardzo prawdopodobne, że był informowany o sierpniowych wydarzeniach w Sulęcinie i ich konsekwencjach. Jednak raczej bez odpowiedzi pozostanie pytanie, czy sulęcińska peregrynacja obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej w dniu 28 sierpnia 1949 r. choć w minimalnym stopniu przyczyniła się do pryma-

sowskiego projektu peregrynacji kopii obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej po Polsce.

Dla mieszkańców Sulęcina kopia cudownego obrazu Matki Boskiej z Jasnej Góry przywieziona z Częstochowy w 1949 r. wspólnie przez wiernych i ich proboszcza stała się ważnym punktem odniesienia, integrującym parafialną wspólnotę i umacniającym wiarę, mimo zmasowanych starań komunistów o ich ateizację. Jednocześnie obraz przywieziony z takim nakładem sił i środków, stanowiąc przedmiot szykan komunistów, był przez parafian strzeżony i szczególnie czczony, integrując i wiążąc mieszkańców z nowym miejscem zamieszkania. Pomógł im w ułożeniu sobie życia w Sulęcinie na Ziemiach Odzyskanych. Pamiątkowy obraz Matki Boskiej Częstochowskiej do dzisiaj znajduje się w kościele św. Mikołaja w Sulęcinie. Jako artefakt stanowi ważny czynnik konstytuujący: najpierw pomógł w asymilacji, a później w procesie kształtowania nowej tożsamości mieszkańców.

Bibliografia

Źródła

- Archiwum Archidiecezji Poznańskiej (dalej: AAP), SOP bp. Fr. Jedwabski, sygn. 144/26
- Archiwum Państwowe w Poznaniu (dalej: APP), UWP, sygn. 89
- APP, UWP, sygn. 7, Sprawozdanie Kierownika Ekspozytury – wicewojewody Floriana Kroenke w przedmiocie prac przygotowawczych do uruchomienia z dniem 15 XI 1946 r. Ekspozytury Urzędu Wojewódzkiego Poznańskiego z siedzibą w Gorzowie, Gorzów 5 XII 1946 r., k. 234-236
- APP, UWP, sygn. 7, Pismo wojewody S. Brzezińskiego do Departamentu Administracji Publicznej Ministerstwa Ziem Odzyskanych, 23 XII 1946 r., k. 241-243
- APP, UWP, sygn. 10, Protokół zdawczo-odbiorczy podpisany przez Leonarda Popę – Naczelnika Wydziału Społeczno-Politycznego Ekspozytury UWP w Gorzowie Wlkp. i Konrada Unruha Tymczasowego Wojewódzkiego Komisarza do Spraw Repatriacji ludności likwidujący Samodzielny Referat dla spraw Repatriacji ludności, Gorzów, 18 II 1949 r., k. 162-164
- APP, UWP, sygn. 74, Pismo Naczelnika Wydziału Społeczno-Politycznego UWP R. Darczewskiego do naczelnika Wydz. Społeczno-Politycznego w Gorzowie Wlkp. ob. Muzyki, Poznań, 26 I 1949 r., k. 248
- Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej (dalej: AIPN) Po, 060/63/5 Raport za okres od 28 IX 1949 r. do 28 X 1949 r., Sulęcín 29 X 1949 r., s. 30-35 [scan 118-127];
- AIPN Po, 060/69/5, Raport PUBP w Sulęcinie za okres 28 VII 1949 r. – 28 VIII 1949 r., Sulęcín, 27 VIII 1949 r. [takie są wpisane daty dzienne], s. 9-12 [scan: 91-96].
- AIPN Po, 060/69/5, Raport PUBP w Sulęcinie za okres 28 IV 1950 r. – 28 V 1950 r., Sulęcín, 30 V 1950 r., s. 19-21 [scan: 238-244];
- AIPN Po, 060/69/5, Raport miesięczny od 1 IX 1950 do 30 IX 1950 r., Sulęcín, s. 40-43 [scan: 317-322];
- AIPN Po, 060/63/7, Sprawozdanie miesięczne PUBP w Sulęcinie, 30 IX 1953 r., k. 207-202 [scan 19-24].

- AIPN Po, 060/63/15, Analiza kontrwywiadowcza powiatu, Sulęcín, 4 IX 1952 r., k. 2-12 [scan 4-14].
 AIPN BU, Karta MKr -2, Ks. Stanisław Maślona
 APZG, KP PZPR w Sulęcínie, sygn. 2008/50, Protokół z posiedzenia Sekretariatu Powiatowego PZPR, Sulęcín, 15 XI 1949 r., k. 161-164
 APG, Starostwo Powiatowe w Sulęcínie, 1949, sygn. 66/118/4, b.p.
 APG, KW PZPR, sygn. 66/680/785, k. 1-3
 APZG, KP PZPR w Sulęcínie, sygn. 2008/8/206, k. 99-102

Relacje i wspomnienia

- Nowaczyk J. (2012), *Jedna z dróg. (Wspomnienia)*, Zielona Góra
 „Schematyzm Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej 1995”, Zielona Góra Dz.U. 1928 nr 11 poz. 86.
 Tadeusz Spirydowicz z Sulęcína wspomina Dżisnę, najdalej na północny wschód wysunięte miasteczko II Rzeczypospolitej, <https://plus.gazetalubuska.pl/piekna-kraina-nad-dzisiaj-miasto-z-charakterystyczna-drewniana-zabudowa/ar/7961532>, (dostęp 28.11.2023) „Gazeta Parafialna” 2018, nr 5. [Sulęcín]
 Żaryn J. (2006), Komunikat Episkopatu Polski o rozwiązaniu zrzeszeń religijnych w Polsce, Jasna Góra, 20-21 IX 1949 r., Żaryn J. (red.), *Komunikaty Konferencji Episkopatu Polski 1945-2000*, (red.) Żaryn J, Poznań: 54.

Literatura

- Ceynowa T., Knap P. (red.), (2011), *Kościół katolicki w realiach władzy komunistycznej na Pomorzu Zachodnim w latach 1945-1989*, Szczecin
 Czaczkowska E. K., Łatka R. (red.), (2019), *Prymas Wyszyński a niepodległa. Naród – Patriotyzm – Państwo w nauczaniu Prymasa Tysiąclecia*, Warszawa
 Grabski W.J. (1960), 300 miast wróciło do Polski. Informator historyczny. 1960-1960: 422
 Heyduk J. (1995), *Zarys historii diecezji 1945-1995, Schematyzm diecezji zielonogórsko-gorzowskiej*, Zielona Góra: 33-41
 Jabłoński S. Z. OSPPE (2008), *Eklezjalny wymiar nawiedzenia Maryi w znaku jasnogórskiego obrazu*, „Studia Prymasowskie” nr 2: 59-97
 Jania-Szczehowiak M. (2018), *Dom zły? Obraz domu na „Ziemiach Odzyskanych” we wspomnieniach Kresowiaków osiedlonych na „Polskim Dzikim Zachodzie” w latach 1944–1945*, „Ziemia Odzyskana”. W poszukiwaniu nowych narracji, Kledzik E., Michalski M., Praczyk M., Poznań: 329-354
 Jackowski A. (1998), *Pielgrzymowanie*, Wrocław
 Jankowiak S. (2015), *Nowa władza. Poznańskie struktury PPR, władze wojewódzkie i miejskie*, „Kronika Miasta Poznania” nr 1: 140-151
 Karol J. SDB (2000), *Proces tworzenia się kultury lokalnej na przykładzie Ziemi Świebodzińskiej*, „Studia Gdańskie” t. XIII: 205-279
 Kierski K. (w druku), *Relacje rządów diecezji warmińskiej z władzami komunistycznymi Polski w latach 1945-1989*, Warszawa-Olsztyn
 Knyt A., Kowacz B. i in. (red.) (2014), *Osadnicy. Nowe życie kresowiaków na Ziemiach Zachodnich. Nadzieje i niemoc wobec władzy ludowej*, Warszawa
 Królik M. OSPPE (2007), *Historia Nawiedzenia*, „Jasna Góra”, nr 4-5
 Kufel R.R. (2018), *Słownik biograficzny księży pracujących w Kościele gorzowskim 1945-1956*, t. III (M-S), Zielona Góra
 Lewandowski P. (2013), *Wschód i Zachód przemieszczone oraz odtworzone powstanie postemigracyjnego społeczeństwa na Ziemiach Zachodnich*, „Kultura i Społeczeństwo” nr 3: 3-216

- Majer P. (2004), *Milicja Obywatelska 1944-1957. Geneza, organizacja, działalność, miejsce w aparacie władzy*, Olsztyn
- Noszczak B. (2019), *My, naród. Polska i Polacy w milenijnym programie prymasa Stefana Wyszyńskiego (1956-1966/1967), Prymas Wyszyński a niepodległa. Naród – Patriotyzm – Państwo w nauczaniu Prymasa Tysiąclecia*, Czaczkowska E.K., Łatka R. (red.), Warszawa: 153-188
- Nowakowska Z. (2000), *Florian Jan Kroenke*, „Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny” nr 2/7: 143-152
- Osełkowski Cz. (1994), *Spółeczeństwo Polski zachodniej i północnej w latach 1945-1956. Procesy integracyjne i dezintegracyjne*, Zielona Góra
- Paprot-Wielopolska A. (2018), *Rzecz o trudnym dziedzictwie Ziemi Zachodnich i Północnych*. Sprawozdanie z seminarium pt. „Dziedzictwo migracji. Otwarte seminarium teoretyczno-praktyczne”, zorganizowanego przez Fundację Ważka i Stowarzyszenie „Tratwa”, Wrocław, 5 września 2018 r., „Rocznik Ziemi Zachodnich” nr 1: 706-710
- Pietrowicz A. (2007), *Organizacja „Ojczyzna” 1939-1945*, „Biuletyn IPN” nr 8-9, s. 51-60
- Pietrzak M. (1984), *Chojnacki Bolesław (1897-1979)*, *Lubuski Słownik Biograficzny*, Szczegóło H. (red.), Zielona Góra: 42-45
- Pietrzak M. (1984a), *Musiak Jan (1908-1980)*, *Lubuski Słownik Biograficzny*, Szczegóło H. (red.), Zielona Góra: 137-140
- Rymar D. A. (2015), *W 70. rocznicę przejęcia Gorzowa przez Polskę. Gorzów – stolica Ziemi Lubuskiej w latach 1945-1950*, Gorzów
- Siedziako M., Stanuch Z., Wejman G. (2016), *Dzieje Kościoła katolickiego na Pomorzu Zachodnim t. 1: 1945-1956*, Szczecin
- Socha P., Lec Z. (red.), *Księga pamiątkowa 50-lecia organizacji Kościoła katolickiego na ziemi lubuskiej, Pomorzu Zachodnim i Północnym*, Zielona Góra-Gorzów Wielkopolski
- Socha P. (2012), *Ks. dr Edmund Nowicki jako twórca struktur organizacyjnych Kościoła gorzowskiego w latach 1945-1951, Władze wobec Kościołów i związków wyznaniowych na Środkowym Nadodrzu 1945-1956*, Wojcieszek E. (red.), Poznań: 83-97
- Socha P. (1988), *Nawiedzenie kopii cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej w diecezji zielonogórsko-gorzowskiej, Księga pamiątkowa 50-lecia organizacji Kościoła katolickiego na ziemi lubuskiej, Pomorzu Zachodnim i Północnym*, Socha P., Z. Lec Z. (red.), Zielona Góra-Gorzów Wielkopolski: 446-448
- Sośniak Ł. (2003), *Pielgrzymka to rekolekcje w drodze*, „Gazeta Częstochowska” nr 33
- Stefaniak J. (2000), *Postawy duchowieństwa Administracji Kamieńskiej, Lubuskiej i Prałatury Piłskiej w ocenie władz państwowych w latach apogeum stalinizmu*, „Przegląd Zachodniopomorski”, t.15 (44) nr 4: 111-128
- Szczegóło H. (red.), (1984), *Lubuski Słownik Biograficzny*, Zielona Góra
- Szczegóło H. (1967), *Działalność Ekspozytury Urzędu Wojewódzkiego Poznańskiego w Gorzowie Wlkp.* „Przegląd Zachodni” nr 5: 109-123
- Szereszewski T., Malicki J., *Z ufnością i miłością*, www.karmel.pl (dostęp 28.11.2023)
- Śmierchalski-Wachocz D. (2014), *Duchowieństwo rzymskokatolickie na Pomorzu Zachodnim, Środkowym i Ziemi Lubuskiej w świetle dokumentów państwowych z lat 1945-1989 t. I*, Zielona Góra
- Śmierchalski-Wachocz D. (2012), *Państwowe i kościelne przeobrażenia administracyjne na Środkowym Nadodrzu, Władze wobec Kościołów i związków wyznaniowych na Środkowym Nadodrzu 1945-1956*, Wojcieszek E. (red.), Poznań: 27-44
- Śleszyński W. (2020), *Życie na Kresach. Województwa wschodnie II Rzeczypospolitej (1919-1939)*, Białystok

- Wejman G. ks., *Kościół katolicki na ziemi lubuskiej 1124-2010. Zarys problemu* [w:] Chojnacki G. (red.), *Kościół na Środkowym Nadodrzu. Historia i postacie*, Zielona Góra 2011: 30- 42.
- Wejman G. (2020), *Administracja kościelna na Pomorzu Zachodnim i Ziemi Lubuskiej w latach 1945-1972*, Kufel R., Put A. (red.), *Dzieje Kościoła na Środkowym Nadodrzu do czasów współczesnych*, Zielona Góra – Gorzów Wielkopolski: 143-182
- Wejman G. (2018), *Peregrynacje maryjne na Pomorzu Zachodnim*, „Studia Gnesnensia” t. XXII: 87-108
- Wilk S. SDB (2016), *Stolica Apostolska wobec Ziem Zachodnich i Północnych po II wojnie światowej, Dzieje Kościoła katolickiego na Pomorzu Zachodnim t.1: 1945-1956*, M. Siedziako M., Stanuch Z., Wejmana G. ks. (red.), Szczecin:15-19
- Wojtyła J. ks. (2005), „*Panno Święta, co Jasnej bronisz Częstochowy i w Ostrej świecisz Bramie...*” (cz. 2), „Niedziela” nr 5 <https://www.niedziela.pl/artykul/36617/nd/%E2%80%9EPanno-Swie-ta-co-Jasnej-bronisz> (dostęp 28.11.2023)
- „*Ziemie Odzyskane*”. *W poszukiwaniu nowych narracji* (2018), Kledzik E., Michalski M., Praczyk M., Poznań
- Zieliński Z. (2003), *Kościół w Polsce 1944–2002*, Radom
- Ziemie zachodnie i północne Polski w okresie stalinowskim*, Osękowski Cz. (red.) (1999), Zielona Góra
- Żaryn J. 2003, *Dzieje Kościoła katolickiego w Polsce (1944-1989)*, Warszawa

Dr hab. Elżbieta Wojcieszek, Instytut Pamięci Narodowej, Poznań (Elżbieta.Wojcieszek@ipn.gov.pl)

Słowa kluczowe: pobożność maryjna, Ziemie Odzyskane, Administratura Apostolska w Gorzowie Wielkopolskim, Obraz Matki Boskiej Częstochowskiej, komunistyczny aparat władzy, ateizacja

Keywords: Marian devotion, Recovered Territories, Apostolic Administration in Gorzów Wielkopolski, Image of Our Lady of Częstochowa, communist power apparatus, atheization

ABSTRACT

The purpose of the article is to characterize the religious situation in the Recovered Territories at the end of 1940s through a case study of the events from Sulęcín. The author assumed that the new settlers were people of deep faith who cultivated old traditions. This enabled them to adjust to the new conditions following their forcible relocation from the Eastern to Western areas.

The research problem focuses on the extraordinary event of bringing to Sulęcín a copy of the Miraculous Icon of Our Lady of Jasna Góra in Częstochowa, on August 28, 1949. The following research questions were posed: why did the new settlers undertake this initiative, did they do it without the consent of communist authorities, who was the main originator of the events, as well as, what happened to him and to the copy of the painting thereafter.

The settlers were distinguished by their strong Marian devotion. Traditional pilgrimages to Jasna Góra in Częstochowa were one way to show this. In August 1949, communist authorities denied permission for the settlers from Sulęcín's Catholic parish to go on pilgrimage to Częstochowa. They decided to covertly bring a copy of the painting of Our Lady of Częstochowa to Sulęcín. The painting hangs in the church of St. Nicolas in Sulęcín to this day, serving as a symbol of local identity and integration of the parish community.

The hypothesis concerning the settlers' religiousness was confirmed, and shown to help them adapt to their new surroundings. On a methodological level, source analysis and comparative analysis were conducted.

The article was based on sources such as archival documents, personal memories and local press accounts.